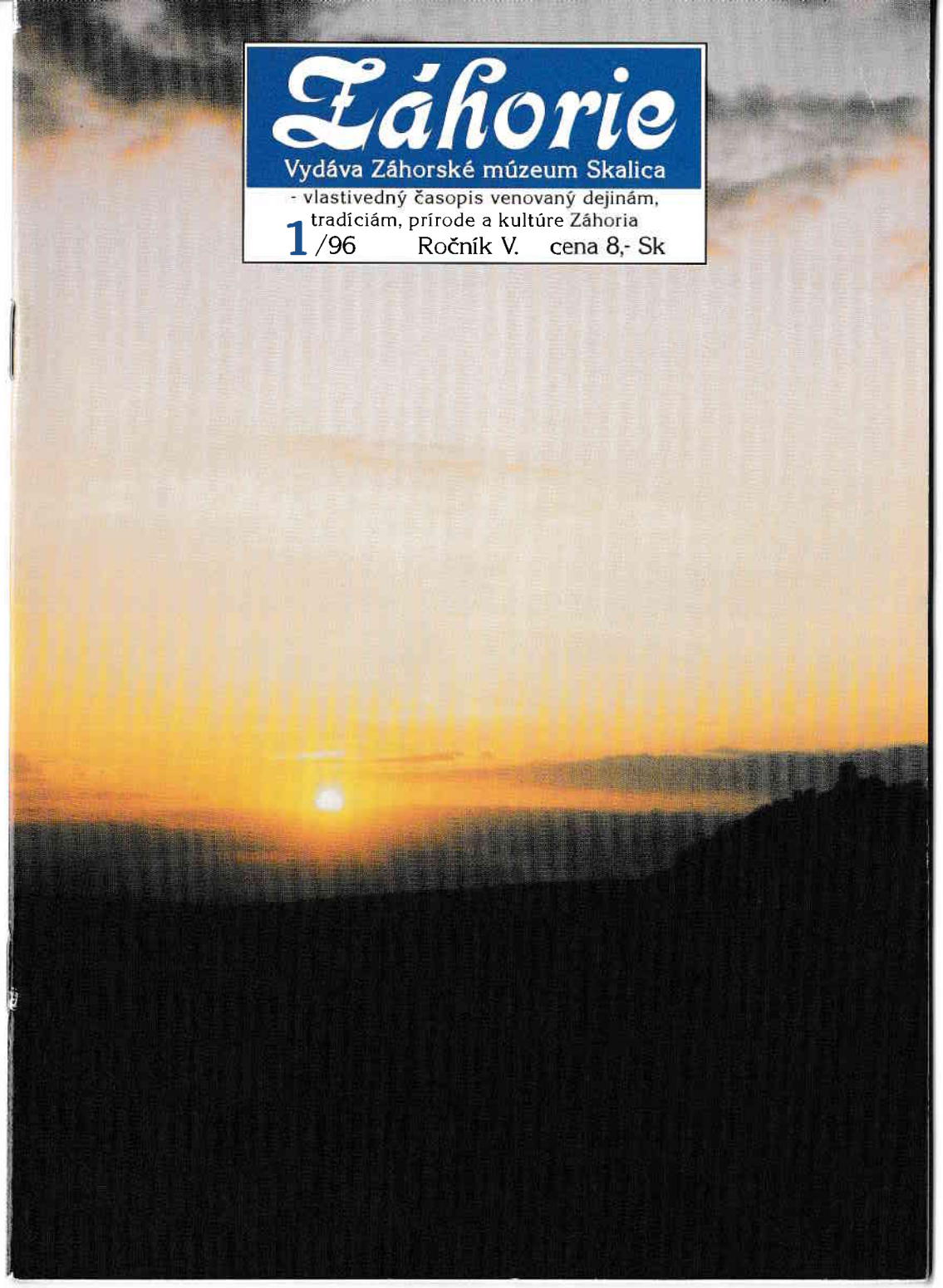

Záhorie

Vydáva Záhorské múzeum Skalica
- vlastivedný časopis venovaný dejinám, tradíciám, prírode a kultúre Záhoria
1/96 Ročník V. cena 8,- Sk

ZÁHORIE

- vlastivedný časopis venovaný dejinám, tradíciám, prírode a kultúre Záhoria

Vydáva Záhorské múzeum Skalica

Zodpovedný redaktor:
PhDr. Štefan Zajíček
Výkonný redaktor:
Mgr. Vladimír Petrovič
Redaktori:
PhDr. Viera Drahošová
Mgr. Peter Michalovič
Tajomníčka redakcie:
Margita A. Ilenčíková
Technický redaktor:
Jozef Vaníček
Grafická úprava:
Mgr. Vladimír Petrovič
Reprofoto:
Ján Pardubský

Redakčná rada:
PhDr. Eva Fordinálová, CSc., RNDr. Ján Hrbatý, Mgr. Michal Kalamenovič, Branislav Kolény, Mgr. Ľudovít Košík, Mgr. Jozef Mikuš, Mgr. Miroslav Minďáš, Štefan Moravčík, PhDr. Konštantín Palkovič, CSc., Mgr. Eva Pernecká

Predseda redakčnej rady:
PhDr. Mária Zajíčková

Na obálke:
Podbranč - západ slnka.
Foto: Alexander Jiroušek
Kolorované pohľadnice zo zbierok ZM: Holíč - zámok, Holíč - panoráma.
Turci v Štefanove.
Foto: Ján Pardubský

OBSAH Č. 1/96

Na úvod piateho ročníka 2
Mgr. Miroslav Minďáš: ***Vznik a vývoj cechov*** 5
Marián Náhlik: ***Vznik obecných revírov*** 8
Mgr. Vladimír Petrovič: ***Hranica a hraničné spory medzi Skalicou a strážnickým panstvom*** 11
PhDr. Mária Zajíčková: ***Založenie slovenskej besedy v Senici*** 12
Mgr. Miroslav Minďáš: ***Kníhtlačiareň Františka Xavera Škarnicla*** 13
RNDr. Anton Michálek,CSc.: ***Hospodárske funkcie sídiel na Záhorí*** 14
NÁŠ ROZHOVOR 17
Rodičovské požehnanie 21
Obstávka svadobného domu v Lábe 22
Z dobovej tlače 23
Povesť 25
PhDr. Miroslav Juza: ***Malacká synagóga*** 25
Mgr. Miroslav Minďáš: ***Kunovská obecná kniha*** .. 26
Správy 27
Nové publikácie 30

R.Č.OU 10/91. Vychádza 6x ročne. Časopis v okrese Senica rozširuje prostredníctvom svojich stánkov PNS. Objednávky a predplatné zasielajte na adresu: Záhorské múzeum, nám. Slobody 12, 90901 Skalica, t.č. 0801/944230, 944253

Podávanie novinových zásielok povolené SP š.p. ZsRP Bratislava č.j. 850 - PO zo dňa 12.4. 1994

Tlač: ***Reco print servis SENICA***
Tlač obálky: ***Adut-Adox a.s. SKALICA***
Litografie: ***Grafobal a.s. SKALICA***

Na úvod piateho ročníka

Ani sa nám skutočne veriť nechce, ale už po piaty raz otvárate stránky úvodného čísla nového, už jubilejného ročníka nášho vlastivedného časopisu Záhorie.

Teší nás skutočnosť, že za ten čas si časopis už našiel svoj okruh čitateľov, pochádzajúcich nielen z nášho regiónu, ale aj mimo neho. Sme radi, že časopis sa stáva čoraz viac spoločným duchovným, kultúrnym pojidlom všetkých Záhorákov, počnúc od inteligencie, cez študentov, obyvateľov miest až po ľudí žijúcich na vidieku.

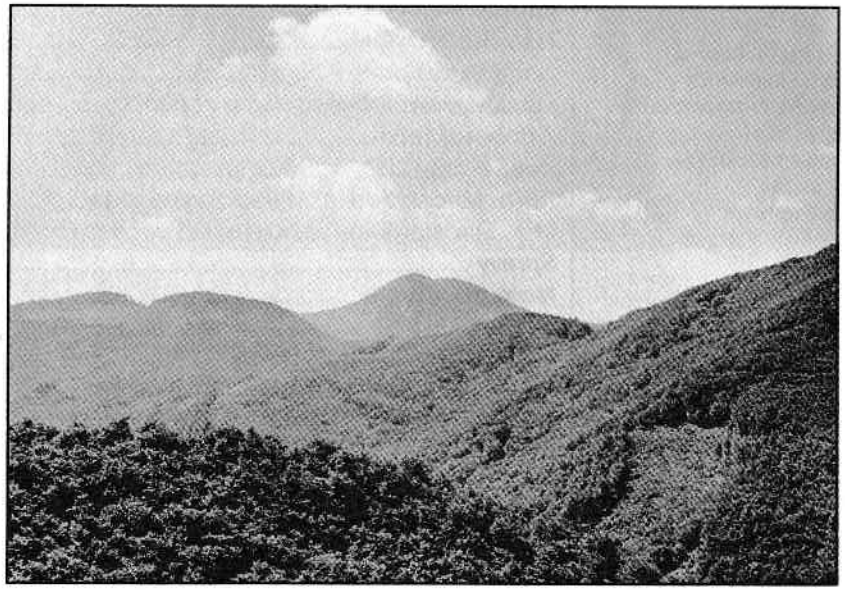

Stredná časť Malých Karpát s Vysokou, 750 m n.m.

Osobitne sme radi, že sa k časopisu s láskou hlásia aj tí nie málo početní obyvatelia pôvodom z regiónu, ktorí trvale, dlhodobo žijú v iných oblastiach Slovenska alebo v zahraničí a časopis sa takto stáva pre nich oživením, poslom, prichádzajúcim z dôverne známeho rodného kraja.

Na druhej strane sa časopis nechce uzatvárať vo svojom prvotnom regionálnom poslaní a snažení. Jeho programom a dlhodobým cieľom je zapojiť región do širokého duchovného, kultúrneho diania u nás. Nielen priblížiť ostatným tento svojrázny najzápadnejší región Slovenska, ale poskytnúť dostatočnú bázu pre porovnanie s inými podobnými oblasťami a v konečnom

dôsledku obohatiť slovenskú duchovnú, kultúrnu klenotnicu a poukázať na podiel, príspevok Záhoria na jej celkovom obraze a vyznievaní.

V týchto širších súradniciach celoslovenských relácií sa potom môže primeranejšie vykresliť, pokiaľ možno plnohodnotný obraz záhorského regiónu so všetkými jeho zvláštnosťami, osobitosťami, ale aj prínosom, ktoré svojím významom daný región presahujú a posúvajú ho do medzinárodných súvislostí. Zvlášť, keď sa svojou pohraničnou zemepisnou polohou nachádza na rozhraní štyroch jazykových oblastí, slovenskej, českej, nemeckej, ale aj maďarskej.

Z týchto priaznivých možností prirodzenej výmeny hodnôt Záhorie bohato čerpalo, pričom je potešiteľné, že na druhej strane si zachovalo svoju slovenskú identitu a stalo sa dokonca miestom pohybu za sebaurčovacie práva Slovákov. Dokonca napriek odlišnosti záhoráckeho nárečia bola tu uzákonená spisovná slovenčina a následne sa tu odohralo aj povstanie meruôsmych rokov, nehovoriac o množstve osobností, ktoré sa nebáli napriek ťažkým časom držať zástavu národného bytia.

Aj v tomto roku i na stránkach nášho časopisu si pripomenieme významné výročia, napríklad dvestopäťdesiat rokov od vydania Doležalovej Mluvnice, 150 rokov od založenia Slovenských pohľadov, 95. výročie narodenia nášho prvého operného speváka Dr. Janka Blahu, 110. výročie narodenia Ing. Štefana Janšáka,Dr.h.c., 600. výročie povýšenia Senice na mesto a pod.

Teší nás nový pohyb, hľadanie vlastnej identity, hnutie pri odkrývaní vlastnej histórie, hlásenie sa k dávnym, ale aj nedávnym dejom, tradíciám, ktoré zažili a formovali generácie predkov, ale aj súčasníkov.

Sme radi, že môžeme, hoci skromne a v rámci našich ohraničených možností, napomôcť tomuto vývoju znovuzrodenia, renesancie záujmu o regionálnu históriu v hľadaní našich koreňov, ale aj miesta nás v minulosti i súčasnom svete.

Máme radosť, že môžeme zhmotniť v tlačenom slove to myšlienkové úsilie mnohých nadšencov, vydávané počas dlhých storočí, ale aj dnešných dejateľov a zapálených sprostredkovateľov poznania aj súčasného života a jeho mnohých zákrut a neobvyklostí spolu aj s negatívnymi dopadmi dnešnej, prevažne technickej civilizácie.

Potešilo nás, že sa už rokmi jestvovania sformovalo pevné zázemie časopisu, či už v oblasti jeho redakčného kolektívu interných a externých pracovníkov a prispievateľov, alebo dobrovoľných rozširovateľov, ale aj končiac stále sa rozrastajúcou obcou predplatiteľov a odberateľov.

Názorne o tom svedčia aj spontánne ohlasy bližších a vzdialenejších čitateľov a priaznivcov, ktorí si už zvykli na časopis a potrebujú ho už

prirodzene k svojmu duševnému obzoru a jeho každodennému kultivovaniu.

Organicky na to nadväzujú aj podporovatelia, sponzori, bez ktorých finančného a materiálneho prispenia by časopis vôbec nemohol jestvovať.

Na tomto mieste treba zvlášť spomenúť skalickú firmu Adox-Adut a.s., ktorá pre časopis sponzorsky zabezpečuje farebnú obálku, ďalej Grafobal a.s. Skalica, ktorý zabezpečuje tlačové predlohy na čiernobiele reprodukcie a konečne za pohotovú a kvalitnú tlač senickú tlačiareň Reco print servis majiteľa Vladimíra Durláka.

V tomto jubilejnom ročníku sme zmenili aj hlavičku časopisu, ktorej autorom je známy výtvarník Jozef Pernecký z Kútov.

Rád by som sa na tomto mieste srdečne poďakoval tomu množstvu prispievateľov a autorov, ktorí bez nároku na honorár poctivo zásobujú náš časopis pôvodnými článkami k radosti, potešeniu, ale aj poučeniu nás všetkých. Dúfame, že si svoju priazeň k časopisu naďalej uchovajú aj v budúcich rokoch tak, aby časopis skvalitňoval svoj vlastivedný profil. Mám úprimnú radosť, že spolu s výkonnými pracovníkmi vydavateľa Záhorského múzea v Skalici, ktorým rovnako srdečne ďakujem za usilovnosť, iniciatívu a cieľavedomosť pri vydávaní časopisu, nás spája spoločná túžba, úsilie po pôvodnosti poznania, originálnosti príspevkov do časopisu, bez napodobňovania, odpisovania a epigónskeho rozširovania už poznaného a napísaného.

Napĺňa ma radosťou tento tvorivý duch, atmosféra podnecovania a podporovania neodvodenej, pokiaľ možno pôvodnej tvorivosti pracovníkov zainteresonovaných okolo tvorby časopisu.

Rád vyslovujem presvedčenie, že tento duch neustáleho hľadania pôvodnosti, neodvodenosti vlastného transponovania poznatkov o záhorskom regióne nás bude prirodzene sprevádzať aj v budúcich rokoch jestvovania časopisu tak, aby bolo periodikum obohatením a prínosom pri dôležitom formovaní širokého duchovného kultúrneho milieu záhorskej oblasti.

V tomto smere je dôležité aj toto prirodzené duchovné zázemie časopisu, jeho konzumentov, odberateľov, čitateľov, ktorí svojimi spätnými ohlasmi a príspevkami sú nenahraditeľnou veličinou pri ďalšom odbornoregionálnom napredovaní časopisu.

Popri kladných ohlasoch sú nenahraditeľné aj kritické prístupy pri formovaní konečnej podoby periodika. Pomáhajú nájsť zdravý odstup pri hľadaní optimálneho riešenia vo formovaní náležitého profilu časopisu.

Hodláme aj v budúcnosti vcelku ponechať vnútornú obsahovú skladbu časopisu s jeho jednotlivými tématickými náplňami z odborov archeológie, regionálnej histórie, národopisu, dejín výtvarného a hudobného umenia,

literatúry, ľudovej tvorivosti s osobitným zreteľom na monografické zhodnotenie jednotlivých lokalít, obcí, prípadne miest v samostatnej prílohe časopisu tak, ako sa to podarilo už v predchádzajúcich rokoch v prípade profilov obcí Častkov a Podbranč. Zvlášť, keď najmä menšie obce nemajú v súčasnosti dostatok finančných prostriedkov na vydávania samostatných publikácií o svojom sídle.

Na druhej strane časopis svojím kontaktom s verejnosťou spätne blahodárne pôsobí na rozvoj muzeálnej práce v regióne, jeho jednotlivých bádateľských odborov s celkovo citlivejším chápaním autentických potrieb daného záhorského regiónu. Pretože múzeum ako odborné pracovisko a vydavateľ regionálneho vlastivedného časopisu sa bez tohto širokého podhubia dobrovoľných spolupracovníkov, pôsobiacich priamo v teréne, jednoducho nezaobíde a nepohne ďalej v dostatočnej miere z miesta. Veď neveľký okruh interných pracovníkov, špecialistov jednotlivých odborov v múzeu pôsobiacich, jednoducho ani fyzicky ani technicky nemôže obsiahnuť to široké spektrum súčasnej, ale aj historickej problematiky regionálneho života a jeho bádania.

Na tejto neľahkej ceste ďalšieho posunu regionálneho bádania a popularizovania získaných poznatkov, v rôznej miere odrážajúceho sa na stránkach časopisu Záhorie, na začiatku jeho jubilejného piateho ročníka zo srdca prajem všetkým, či už tým, ktorí časopis vytvárajú, ako aj tým, ktorí ho čítajú, najmä dobré zdravie, ďalej tvorivú pohodu a tichú vnútornú radosť z dosiahnutých výsledkov, aby sme sa opäť stretli pri jeho 10. výročí vzniku a pôsobenia.

Štefan Zajíček
zodpovedný redaktor

VZNIK A VÝVOJ CECHOV

Miroslav Minďáš

Pod pojmom remeslo rozumieme malovýrobnú činnosť nepoľnohospodárskeho charakteru, ktorá je výsledkom pomerne náročnej odbornej prípravy. Vykonáva sa uprostred sídlisk vo vlastnej réžii výrobcu a nie je vyslovene viazaná na miestne zdroje surovín a vodnej energie. Nezahŕňa teda také zamestnania a živnosti nepoľnohospodárskeho charakteru ako napr. rybárstvo, tehliarstvo,

povraznícтvo, uhliarstvo, vápnárstvo, záhradníctvo, kúpeľníctvo a pod. Tiež sem nemožno zaradiť rozličné odbory baníctva a metalurgie, papiernictvo, sklenárstvo, výrobu pušného prachu atď.

V období raného feudalizmu /9. - 12. storočie/ došlo na Slovensku k významnému vyčleneniu remesla od poľnohospodárstva. Najrozvinutejšie remeslá v tom čase boli kováčstvo, hrnčiarstvo a šperkárstvo. Na konci stredoveku, zhruba od 14. storočia, nastala v remeselnej výrobe éra, ktorej sprievodným javom bola existencia cechov - privilegovaných organizácií remeselníkov, ktoré sa starali o kvalitu a ceny výrobkov a taktiež život členov cechu.

Vznik a rozvoj cechov bol úzko spojený najmä s tzv. nemeckou kolonizáciou, ktorá naše územie zasiahla hlavne v 13. storočí. Prílevom nových technológií z vyspelého Nemecka vtedy nastala priam revolúcia, keď dedinského remeselníka nie príliš oddeleného od poľnohospodárstva vystriedal osobne slobodný mestský remeselník. Stredoveké mestské remeslo sa tak síce dostalo do rúk prevažne cudzincov, ale zároveň sa pozitívne ovplyvnil vývoj hospodárstva, výrobných síl a sociálnych pomerov.

Organizačnou formou našich cechov v čase ich vzniku bolo združovanie sa

okolo oltára niektorého svätca vo farskom kostole a prvé takéto združenia sa nazývali bratstvami. Existovali už i v 13. storočí a počas nasledujúcich sa z nich postupne vytvorili remeselnícke cechy. Vznikali najprv v slobodných kráľovských mestách, ale už od polovice 15. storočia sa vytvárali prvé cechy i mimo nich. Už v roku 1376 vydal Ľudovít I. pre cechy pravidlá a zaviazal remeselníkov ku vstupu do nich. Povinné členstvo v cechoch pre všetkých remeselníckych majstrov sa napokon stalo najdôležitejšou črtou nášho cechovníctva.

Remeslá a cechy sa priaznivo rozvíjali i na Záhorí. Postupne sa tu vytvorilo niekoľko remeselníckych centier, v ktorých bolo sústredených viac cechov združujúcich často remeselníckych majstrov z okolitých obcí. Sprvu k nim patrili predovšetkým Skalica, Senica, Veľké Leváre a Stupava.

Z remesiel bola najviac rozšírená výroba odevov a obuvi - ševci, krajčíri, halenári, čižmári, gombičkári, klobučníci, súkenníci, ďalej to boli kováči, kolesári, hrnčiari, murári, kamenári, tesári, mäsiari, mlynári atď.

Veľký rozmach cechov nastal najmä v 16. a 17. storočí, kedy ich počet rapídne vzrástol. Na Slovensku ich bolo najviac v Bratislave /45/ a na Záhorí v Skalici /11/, vo Veľkých Leváročh /9/, Stupave /9/ a Senici /11/. V Stupave bol samostatný iba jeden cech - hrnčiarsky /vznikol v roku 1667/, ostatné združovali remeselníkov z blízkeho okolia - Plaveckého Podhradia, Devína a Suchej. Veľký hospodársky vzrast zaznamenali Veľké Leváre, keď sa tu v roku 1650 - 1686 vytvorilo 9 cechov - ševcov, krajčírov, klobučníkov, mäsiarov, gombičkárov, kožušníkov, čižmárov, tkáčov a hrnčiarov. V Malackách bol v tom čase iba jeden samostatný cech - debnárov /1669/; cech kožušníkov /1669/ združoval i majstrov z Gajár a Borského Mikuláša.

Najvýznamnejšími centrami remeselníckej výroby na severe Záhoria boli Skalica a Senica. V Skalici boli najpočetnejší súkenníci a ich výrobky patrili medzi najkvalitnejšie na Slovensku. K významným remeselníkom ďalej patrili výrobcovia

mydla a sviečok. Do konca 17. storočia tu bolo 11 cechov a v roku 1703 k nim pribudol dvanásty. V Senici bolo tiež 11 cechov, pričom najvýznamnejší boli súkenníci. Ich výrobky však kvalitou zaostávali za skalickými.

V 17. storočí boli ešte cechy v Šaštíne /4/, Holíči /1/ a sobotištskí mäsiari mali spoločný cech so senickými.

/pokračovanie/

Literatúra:

Špiesz Anton: Remeslo na Slovensku v období existencie cechov, Bratislava 1972
Špiesz Anton: Remeslo v oblasti Myjavskej pahorkatiny, In: Zb. FFUK Historica XV., Bratislava 1964
Houdek Ivan: Cechovníctvo na Slovensku, Martin 1943
Slovenský náučný slovník, Bratislava - Praha, 1932

VZNIK OBECNÝCH REVÍROV

Marián Náhlik

Dňa 7. marca 1848 vydal cisár patent, podľa ktorého prestalo byť poľovníctvo dominikálnym právom a právo poľovníctva sa prenieslo na vlastníctvo pôdy. Po vydaní zákonného článku o povinnej segregácii LIII z r. 1871 a praktickom prevedení vlastníckych vzťahov k pôde i lesom vznikla potreba usporiadať právne i výkon poľovného práva. Definitívne sa tak stalo zákonným článkom XX., z roku 1883 o poľovke. Tento článok umožňoval, aby sa do výkonu práva poľovníckeho zapájali širšie vrstvy obyvateľstva. Podľa § 3. vznikali tzv. obecné revíre. Podľa archívnych materiálov bolo týchto revírov na severnom Záhorí viac ako revírov patriacich vlastníkom.

29. júna 1883 bolo zakladajúce valné zhromaždenie Poľovníckeho spolku v Skalici, po ktorom nasledovalo pohostenie v "búde". Začali sa prenajímať obecné revíre, čím boli položené základy ľudového poľovníctva.

31. augusta 1885 bola podpísaná zmluva o prenájme poľovného práva v Radošovciach a po nej nasledovali ďalšie: Skalica - 1885, Lopašov - 1887, Trnovec - 1891, Vrádište - 1891, Chropov - 1896, Kátov - 1897, Koválovec - 1897, Vieska - 1897 atď.

Obecné revíre sa prenajímali dražbou väčšinou na 6 rokov. Zmluvy sa písali až do vzniku republiky takmer výhradne v maďarčine, prípadne dvojjazyčne. Do roku 1903 sa platil nájom vo forintoch a grajciaroch, potom v zlatých korunách až do vzniku Česko-Slovenska. Tieto zmluvy obsahovali rôzne podmienky, ako napríklad:

- zakazovalo sa poľovať zo sedla koňa, na voze alebo saniach a s chrtmi

- lov vo vinohradoch bol možný až po oberačke
- lov na poliach obsiatych obilninami bol možný až po žatve
- nájomca bol povinný zaplatiť vzniknutú škodu spôsobenú divou zverou alebo honcami
- poľovné právo nájomca niekde mohol dať do nájmu inému so súhlasom obce a niekde ho do nájmu dať nemohol.

Ukončenie poľovnej sezóny v lese u Holíča, rok 1931

Po vydaní obežníka ministerstva č.142.328/ IV.b.1912 zameraného na ochranu zveri pribúdali do zmlúv ďalšie podmienky:

- počas ľadových dažďov, sneženia, alebo ak bol chotár zasnežený, sa zakazovala poľovačka na jarabice
- pri vysokom snehu bol nájomca povinný zriaďovať krmidlá pre jarabice
- obce začali určovať "komoru" zveri, t.j. určovali časť chotára, kde sa na udržanie stavu zveri zakazovalo poľovať
- nájomca mohol mať stanovený /obcou/ počet spolupoľovníkov alebo hosťov.

Od r.1929 mohol mať nájomca jedného alebo viacerých hájnikov, ktorí museli skladať služobnú prísahu.

Poľovné spolky so schválenými stanovami máli pri dražbách určité

výhody, napr. odpustenie niekoľko % z najvyššej pokuty atď. Dražobné podmienky a dražobný oznam sa zasielal do okolitých obcí v rozsahu 15 km /jeden dražobný oznam sa zachoval až v 24 exemplároch potvrdených 24 obcami/. Tieto podmienky a oznamy sa uverejňovali i v Nitrianskych novinách a neskôr v Krajinskom vestníku a v "Lovci". Stávalo sa, že obce prenajímali celé chotáre, pričom nerešpektovali práva vlastníkov /ak mali viac ako 200 katastrálnych jutár/, ktorí si chceli vytvoriť vlastný poľovný revír. Väčšinou z toho boli potom súdne spory. Napr. v r.1902 to bol spor obce Chropov s Alfrédom Murányim - rohovským veľkostatkárom, v r. 1927 sa viedol spor o poľovné právo medzi grófom Windischgrätzom a obcou Šandorf /Prievaly/ atď. V roku 1926 sa začali evidovať poľovné lístky, ktoré platili 1 rok. Evidovali sa i výkazy odstrelenej zveriny. Napr. v r. 1932 bolo v okrese Skalica celkom 28 poľovných revírov o výmere 51.353 kat. jutár /29.532 ha/ a ulovilo sa: 2 ks jeleňov, 118 ks srnčej zveri, 7.488 zajacov, 635 králikov, 1.101 bažantov, 5.959 jarabíc, 46 slúk, 36 líšok atď.

V r. 1934 bol založený okresný Lovecký ochranný spolok /LOS/ v Skalici. Prvá schôdza sa konala 28. marca v mestskom hoteli v Skalici. Vznikla i jeho dcérska organizácia LOS Holíč pri Morave. Do zmluvných podmienok pribúdali ďalšie:

- srnčia a vysoká museli byť odstrelené len guľou
- zakazovalo sa použitie reflektorov...

V r. 1937 bol výskyt tularémie. Z každého revíru museli odovzdať zajacov,aby sa podľa nálezov upresnil rozsah nákazy. Bol vydaný zákaz vývozu zveriny.

Po vzniku Slovenského štátu došlo k odňatiu poľovných lístkov a povolení k držaniu zbraní židom, boli im odobraté i prenajaté poľovné revíre. Stalo sa tak v septembri 1940 na základe vyhlášky ministerstva vnútra č.132.182/II.a.-1940. Poľovné práva v obecných revíroch sa prenajímali už i "z voľnej ruky".

Po vojne zvýšili svoju aktivitu okresné LOS v Skalici a na Myjave a všetci poľovníci sa museli prihlasovať do týchto spolkov. Zmeny v spoločnosti po vojne vyústili i do zmeny v poľovníctve prijatím zákona č.225/1947 Sb. o poľovníctve. Aj keď právo poľovníctva spájal ešte s vlastníctvom pozemku, predznamenával budúce politické zmeny. To však bola už iná kapitola.

Pramene:

Štátny okresný archív v Skalici: fondy Notárske úrady okr. Myjava, Skalica, Senica; Okresný úrad Skalica; LOS Skalica; LOS Myjava

HRANICA A HRANIČNÉ SPORY MEDZI SKALICOU A STRÁŽNICKÝM PANSTVOM

Vladimír Petrovič

V 15. storočí, ako už som spomenul v predchádzajúcich častiach, sa hranica mezi Skalicou a strážnickým panstvom ústálila na Sudomeřickom potoku a rieke Morave. Skalica tak prišla o územie medzi Strážnickým potokom a riečkou Veličkou, ktoré jej ešte do konca 13. storočia patrilo.

Pánom strážnického panstva sa stáva v roku 1486 Ján zo Žerotína a z Fulneku.[1] On i jeho potomkovia sa snažili zveľadiť svoj majetok na úkor Skalice. Ján zo Žerotína onedlho po získaní Strážnice zabral skalický pozemok /possessio/ Vrátnu a dal tam vysadiť vinohrady.[2] Jeho synovia Ján a Bartolomej pokračovali v otcovej ceste a okolo roku 1494 obsadili násilne prievoz cez rieku Moravu a uzavreli brvnami a priekopami kráľovskú cestu, ktorá tade viedla. Tiež obsadili i skalický breh rieky Moravy a privlastnili si úžitky z riečnej plavby.[3]

24. februára 1515 si dali Skaličania potvrdiť /konfirmovať/ kráľovské listiny z rokov 1217 a 1256, podľa ktorých patrila do ich chotára i veľká časť strážnického panstva, pretože sa chystali na súd proti Žerotínčom.[4] Žiadny súd sa však neuskutočnil a sťažnosti v dôsledku zmeny osoby na uhorskom tróne nemali žiadny účinok. Naopak Ferdinand I., pretože potreboval peniaze, dal Skalicu v roku 1527 do zálohu práve Jánovi zo Žerotína, a toto založenie trvalo takmer 40 rokov.[5]

V roku 1560 zomrel Ján III. zo Žerotína a strážnické panstvo zdedil jeho syn Bernard, ktorý v roku 1564 neoprávnene preložil chotárne medzníky tak, že tým zabral pre seba veľkú časť skalickej hory, nazývanej Pustá hora, i s 10 honmi oráčiny zo skalického chotára.[6] Bernard vymyslel i ďalší "fígeľ", keď jeho ľudia vykopali nové koryto pre Sudoměřický potok, ktorý vlastne oddeľoval ich chotár od skalického, a pripojil tak časti skalických polí, lúk a lesa k svojmu majetku.[7] Kráľovskí komisári, ktorí revidovali hospodárstvo mesta v roku 1617 skutočne zistili, že koryto Sudomeřického potoka bolo posunuté smerom ku Skalici.[8]

Pohraničné komisie rokovali o sťažnostiach mesta Skalice v rokoch 1676, 1694, 1712, 1723, 1746, 1754.[9] Komisia v roku 1754 rozhodla v prípade prievozu cez rieku Moravu, že patrí Skalici, ale lúku "Prosticza" a lesy *Dubowy Dyl, Tlusta Hora* kráľovský reskript z roku 1755 prisúdil Strážničanom.

Skaličania sa sťažovali na všetky možné strany a svoje dosiahli v roku 1793, kedy začala pracovať komisia

na úpravu hraníc medzi Uhorskom a Moravou. Krajinská pohraničná komisia však po dvoch rokoch práce potvrdila "status quo" v tejto oblasti.[10]

Posledné nádeje mesta Skalice sa upriamili na komisiu riešiacu problém chotárnych hraníc v roku 1830. I tá však prišla k záveru totožnému s komisiou z rokov 1793-95.[11]

Poznámky:

1. Šátek,J.: Vzťahy medzi strážnickými pánmi Žerotíncami a Skalicou. str.1 In: Šoka Senica, XVII. Pozostalosti, fond Písomná pozostalosť ThDr. Jozefa Šátka, kart. č. 73,
2. Tamže, str.1
3. Tamže, str.1
4. ŠOKA Senica, fond Magistrát mesta Skalice. V. Spory mesta. A. Hraničné spory - Acta metalia, fasc. 1
5. Šátek,J.: Vzťahy medzi ... str. 18
6. Tamže, str. 19
7. Tamže, str. 19
8. Acta metalia, fasc. 1
9. Acta metalia, fasc. 2
10. Acta metalia, Zápisnice komisií
11. Tamže

ZALOŽENIE SLOVENSKEJ BESEDY V SENICI

Mária Zajíčková

SLOVENSKÁ BESEDA v SENICI.

Pozvánka.

Na počesť 70-ročných narodenín Pavla Országha-Hviezdoslava a zároveň ku slávnostnému otvoreniu spolku Slovenskej Besedy v Senici usporaduje menovaný spolok dňa 8-ho februára o pol 8-mej hod. večer

ZÁBAVNÝ VEČIEROK,

ku ktorému Vás a Vašu milú rodinu úctive zve

RIADITEĽSTVO.

Po 1. svetovej vojne bolo treba v nových podmienkach obnoviť v mestách spoločenský život. Rozpad Rakúsko-Uhorska znamenal aj mocenské zmeny na všetkých úrovniach hospodárskeho a politického života. Ani spoločenský a kultúrny život v senických, maďarsky orientovaných kasínach a spolkoch sa neobnovil. Naopak, slovensky orientované meštianstvo prenieslo kultúrnospoločenské aktivity, pestované dovtedy zväčša v privátnych salónoch, na verejnosť.

Seničania sa vždy s hrdosťou hlásili k v tej dobe už bardovi slovenskej poézie Pavlovi Országhovi Hviezdoslavovi, ktorý prežil rok svojej mladosti /1874 - 1875/ v ich meste u advokáta Štefana Fajnora, obhajcu slovenských politických záujmov vo vtedajšom Uhorsku.

Na počesť okrúhlych 70. narodenín P.O. Hviezdoslava na slávnosti konanej 8. februára 1919 otvorili spolok Slovenská beseda v Senici a usporiadali zábavný večierok.

Program pozostával z prednášky o osobnosti a literárnej tvorbe umelca, prednesu jeho lyrickej básne *Mládeži* a epickej baladickej básne *Zuzanka Hraškovie*. V hudobnom programe vystúpil ženský a miešaný zbor i sólisti s piesňami Mikuláša Schneidera - Trnavského *Kukučka, Ďaleko-široko* a áriami z opier Bedřicha Smetanu *Jak možno věřit, Věrné milování a Proč bychom se netěšili*. V závere programu uviedli veselohru v dvoch dejstvách od Pavla Socháňa s názvom *Honorár*, po nej nasledoval tanečný večierok.

Pozvánka na podujatie vyšla tlačou J. Löfflera v Senici a je dnes jedným z dokladov dokumentujúcich rozvoj a úroveň kultúrnospoločenského života v Senici v tej dobe.

Pramene: SNA Bratislava, Fond Pozostalosť Dr. Pavla Blahu

Kníhtlačiareň Františka Xavera Škarnicla

Miroslav Minďáš

22. januára uplynulo 150 rokov od smrti skalického vydavateľa a kníhtlačiara Františka Xavera Škarnicla. Narodil sa 24. novembra 1769 ako druhý syn Jozefa Škarnicla /pochádzal z Moravy/, zakladateľa kníhtlačiarne v Skalici /1760/.

Ku koncu 18. storočia /pramene uvádzajú dva rôzne roky, 1780 a 1796/ odovzdal otec kníhtlačiareň synovi, ktorý ju potom viedol až do svojej smrti v roku 1841. Od roku 1828 mu pri tom pomáhali synovia František a Jozef a už v prvej polovici 19. storočia sa škarniclovská kníhtlačiareň stala jednou z najvýznamnejších a konkurencieschopných na Slovensku. V tom čase sa tu tlačili drobné tlače, najmä s náboženskou tématikou, jarmočné tlače, kalendáre, noviny a časopisy, plagáty, knihy, učebnice, náučná literatúra atď. O význame impressa /označenie tlačiara/ František Xaver Škarnicel a synovia svedčí i fakt, že sa na tlačiach používal do roku 1868, t.j. vyše dvadsať rokov po jeho smrti.

Vysokú úroveň a dobré meno kníhtlačiarne ešte zvýraznil syn Františka Xavera Jozef, ktorému už v roku 1842 udelil panovník Ferdinand I. právo tlačiť bankovky a ktorý sa neskôr stal čestným kníhtlačiarom Matice slovenskej.

STREDISKOVÉ FUNKCIE SÍDIEL NA ZÁHORÍ

Anton Michálek

Hierarchické usporiadanie sídelného systému, ktoré sa formuje pod vplyvom pôsobenia mnohých faktorov, má aj na Záhorí svoje špecifické črty. Z celkového počtu 90 obcí je na Záhorí identifikovaných 31 obcí, ktoré sa vyznačujú vyššou úrovňou strediskovosti. Tieto obce však patria do rôznych hierarchických stupňov v závislosti od hodnoty indexu centrality, pomocou ktorého sa kvantitatívne vyjadruje stupeň centrality sídla a jeho hierarchická úroveň.

V dôsledku rozsiahlosti problematiky, ktorá sa pri skúmaní hierarchickej štruktúry sídiel vynára, upriamili sme pozornosť na dva veľmi dôležité problémové okruhy, a to na sledovanie zmien hierarchického postavenia vybraných sídiel a na skúmanie premien spádových území. S využitím dostupných údajov o občianskej vybavenosti sme porovnávali dosiahnuté hodnoty indexu centrality v r.1970 a 1987. I napriek tomu, že ide o pomerne krátke časové obdobie, z dosiahnutých výsledkov môžeme vidieť premenu hierarchického postavenia obcí na Záhorí /viac ako 1/3 obcí zmenila svoj hierarchický stupeň/. Výber sledovaných druhov zariadení sme zúžili na trinásť zariadení občianskej a komunálnej vybavenosti. Základné hierarchické stupne centier boli vyčlenené podľa indexu centrality Wc. Výsledkom hierarchizácie bolo rozdelenie centier Záhoria do 5 hierarchických stupňov /tab.1/.

Tab.č.1 Hierarchické rozdelenie centier na Záhorí v r. 1970 a 1987

Hierarchický stupeň	Početnosť r.1970	Početnosť r.1987	Hodnoty Wc
I.	2	3	80 - 100
II.	2	2	60 - 79,9
III.	1	1	40 - 59,9
IV.	4	5	20 - 39,9
V.	22	20	1 - 19,9
Spolu	31	31	

Na základe vybraných druhov zariadení najviac obcí v obidvoch

sledovaných rokoch patrilo do najnižšieho hierarchického stupňa s prevažujúcim počtom obyvateľov od 1500 do 3000 obyvateľov. Z tohto priemeru sa vymyká len Borský Mikuláš s 3984 obyvateľmi /r. 1970/, ktorého slabšiu vybavenosť pripisujeme polohe, pretože leží v blízkosti lepšie vybaveného Šaštína. V dôsledku doplnenia občianskej a technickej vybavenosti zvýšili svoju hierarchickú úroveň o jeden stupeň Gbely a Kúty, takže v r.1987 spolu so Šaštínom, Stupavou a Jablonicou patrili do štvrtého hierarchického stupňa. V roku 1970 do tohto stupňa patrila aj Brezová pod Bradlom, ktorá v dôsledku posilnenia svojej vybavenosti prešla v r.1987 do tretieho hierarchického stupňa. Vo vyšších hierarchických skupinách výrazne vzrástol význam Senice, ktorá v dôsledku administratívneho postavenia výrazne doplnila svoju vybavenosť a v krátkom období sa presunula o dva hierarchické stupne. Z hľadiska vybraných druhov zariadení najvyššiu hodnotu indexu centrality dosiahla Skalica, ktorá v obidvoch sledovaných obdobiach spolu s Myjavou patrila do prvej hierarchickej skupiny.

Všetky tieto zmeny /prechody jednotlivých centier do iných hierarchických stupňov/ nám jasne dokazujú premeny medzi strediskami z hľadiska centrality. V dôsledku týchto zmien menia sa i spádové územia jednotlivých centier. Posilnenie, resp. oslabenie či už občianskej, alebo komunálnej vybavenosti v tom - ktorom centre vplýva na veľkosť ich spádových území. Vychádzajúc zo skutočnosti, že v regióne Záhoria je 11 obcí s vyššou centrálnou funkciou, pokúsili sme sa zachytiť zmeny hraníc sfér vplyvu týchto centier v období rokov 1970 a 1989. Pomocou indexu centrality a vzájomnej vzdialenosti sme rozčlenili študovaný priestor na plochy, ktoré približne zodpovedali zázemiam jednotlivých centier. Uvedomujúc si, že sledovaných druhov zariadení, pomocou ktorých sme vypočítali index centrality vybratých centier, je pomerne malý, rozšírili sme výber sledovaných druhov zariadení na 37 zariadení občianskej a komunálnej vybavenosti. Dostali sme nasledujúce hodnoty indexu centrality /tab.2/.

Pomocou takto vypočítaných indexov centrality sme na spojnici dvoch susedných centier našli bod, ktorým prechádza rozhranie ich vplyvu.

Vidno, že i v tak krátkom časovom období výrazne sa menil regionálny vplyv stredísk osídlenia. V dôsledku posilnenia svojej vybavenosti najmä Skalica v sledovanom období rozšírila svoje zázemie na 9 obcí /v r.1970 6 obcí/. O dve obce vzrástlo zázemie Stupavy a Kútov a o jednu obec vzrástlo zázemie Senice. Svoje zázemie v počte jednej obce získali Gbely a Veľké Leváre. Najviac sa zmenšilo zázemie Holíča z 9 na 4 obce, Malaciek zo 16 na 14 obcí a Šaštína zo 6 na 4 obce. Myjava napriek zmene hodnoty Wc nezaznamenáva zmenu spádového územia /10 obcí v obidvoch sledovaných

rokoch/. Iba jediné centrum Brezová pod Bradlom malo svoje zázemie v obidvoch sledovaných rokoch totožné s územím obce.

Tab.2 Hierarchické postavenie centier v r.1970 a 1987

Centrum	Hodn. indexu centrality r.1970	Hodn. index. centrality r. 1987
Senica	61,3	75,1
Skalica	53,7	76,2
Myjava	59,8	74,5
Holíč	52,2	45,1
Brezová	9,4	14,5
Gbely	7,0	10,1
Šaštín	19,4	14,5
Kúty	4,5	8,9
Veľ. Leváre	7,0	13,0
Malacky	69,8	63,3
Stupava	9,4	30,5

V r. 1970 bolo na Záhorí osem obcí, ktoré nepatrili do spádového územia žiadneho centra, resp. inklinovali k viacerým centrám /Hradište pod Vrátnom, Košariská, Lakšárska Nová Ves, Plavecký Mikuláš, Plavecké Podhradie, Záhorská Ves, Vysoká pri Morave, Zohor/. V r.1987 ich bolo sedem v dôsledku toho, že Zohor sa stal zázemím Stupavy a Plavecký Mikuláš, ktorý sa stal zázemím Senice, nahradil Kátov v r. 1970 patriaci do zázemia Holíča. Na základe zovšeobecnenia výsledkov môžeme konštatovať, že veľkosť spádových území bola závislá nielen od hodnoty indexu centrality, ale aj od hustoty sídelnej siete a osobitne od rozmiestnenia vyčlenených stredísk v študovanom priestore. Dosiahnuté výsledky by sa taktiež zmenili, ak by sme sledovali aj iné centrá ležiace mimo regiónu, ktoré majú na Záhorí svoje zázemia. Najmä koncentračná sila Bratislavy by výrazne pozmenila spádové územia južnej časti nížiny, v ktorej sú sídla silne naviazané na Bratislavu, ktorá predstavuje centrum s najvyššou úrovňou vybavenosti.

NÁŠ ROZHOVOR

so svadobným družbom Milanom Špírkom

Svadba bola a stále je jedným z najdôležitejších obradných zvykov v našom živote. Funkcia vedúcej osobnosti na svadbe, samozrejme okrem ženícha a nevesty, dostala v rôznych regiónoch a lokalitách osobitú podobu. V Skalici a blízkom okolí sa profesionalizovala funkcia akéhosi režiséra svadby pod menom družba.

V našej pravidelnej rubrike uvádzame rozhovor s Milanom Špírkom, jedným z najznámejších aktívnych svadobných družbov. M.Špírek sa narodil 2.5. 1950 v Mokrom Háji a pracuje ako ošetrovateľ v Penzióne pre dôchodcov v Skalici. Rozhovor o jeho druhom svojráznom povolaní sme ponechali v náreči, v snahe zachytiť i pomocou dialektu osobitú atmosféru tohto rozhovoru.

Milan Špírek ako svadobný družba v roku 1995

Máte svoje vzory, od ktorých ste sa učili tomuto osobitému "remeslu"?

No, to je ťaško povidat. Co sem viď'el, tak to sem viď'el na svadbách. Múj stareček, Augustín Špírek /z Popudinských Močidlian, pozn. red./, *bili družba, choď'ívali na svadbi. Ňeco sem viď'el s ňima, na svadbách v roď'iňe. Stareček robívali také ď'eď'inské svadbi, preca enom sa tá skalická a ď'eď'inská svadba ot sebja líšili pomjerňe dosť na tú dobu. Bili inačím spúsobem vedené. Na ď'eď'iňe chceli tú svadbu takú volňejší. A druhí vzor, to bil pán Ferenc Buchta ze Skalice, s kerima sem bil víc na svadbách a ešťe s pánem Rudú Čechem. Ale sám sem k temu došel tak, že sme*

robili program ke štirstému víročú Mokrého Hája, gde sa predvádzala aj svadba, jak najpjekňejší zvik. A tu sem vlastňe pochopil a začal si vjec uvjedomovat ti zviki, jak a proč to tak má bit. Jak odborní poratca tam bil doktor Janko Blaho a pán Štefan Horvát - Janáček, muzikant, poznal dobre fšecki tito zviki a robil aj tehoto družbu. A to uš sa tak lepí na človjeka, ket má k temu určití sklon a ket v ňem ňeco drímalo, tak tam sa to probuďilo. Družbu sem prettím nerobil, vhupel sem do teho náhodú a uš to robím deset rokú.

Tak všetko najlepšie k okrúhlemu výročiu. Môžete nám niečo povedať o hlavných postavách na svadbe?

Najvírazňejší postavú na svadbje bil ten družba. Ňejak velice nebil zvírazňení starší mládenec, aňi starší drúška, védli žeňicha z nevjestú na sobáš, ale víc ňic. Vječí slovo po družbovi mjeli snát tá krsná, že kúpila vjenec a spívala tú pjesňičku. Na ďeďiňe bil aj ten družba méňej vírazňejší jak ve Skalici, tam sa to bavilo volňejší.

Kde ste robili najďalej družbu a ako na to reagovali ľudia v tomto cudzom prostredí?

Najdálej to bilo asi v Braťislavje, Trnavje, Krakovanoch. A reagovali pomjerňe dobre, im sa lúbí skalickí dialekt, jakím tadi viprávjáme. Pro ňich to bila taková určitá lahútka. Rás tej skalickéj svadbi to ale vždicki má, nesu si tam aj skalickí čepec.

Ak majú niekde inde iný zvyk, akceptujete ho?

Ano, proto chcu, abi sme sa vždicki zešli, roďičé jedni, druhí, já, lebo običajňe sa uš nedá viprávjat o svadbje ze žeňichem a nevjestú, lebo o tem uš nemajú šajnu. Roďičé si poveďá svoje požadafki, jag bi si co prectavovali a običajňe oňi majú každí svoje prectavi, ale bójá sa to jeden pred druhím povidat, abi náhodú nedaj Bože sa nejak nepohašťerili, nepovaďili uš na samém začátku teho. Tak čekajú na družbu, na tú treťí stránku, kerí bi ich s teho mjel vivést.

Každá svadba má iné podmienky, nemôže to byť na jedno kopyto. Scenár svadby, to je tá tradícia a vy ho stále aktuálne napĺňate.

Os tej svadbi, tá je vždicki, či je to ve Skalici, či na ďeďiňe. Ve Skalici je to stálejší, uš víme, že to bude takto a takto, sem - tam do teho vleze ňeco, nejaké ti maškare. Po ďeďiňe je zase vícej teho choďeňá, pítaňí, roďina zvolává, ide sa z dechofkú, vídú ven a pripójá sa ke sprúvodu a muzika hraje v jedném kusi aš dokát sa nevráťíme g žeňichovi. Može sa stat, jak je zvikem tadi na Chvojňici: Popuďini, Dubofce, to sú Chvojňičané, tam majú takí zvik, aj f Trnofci a Prítršce, tam sa ide s požehnáňím s kostela ešťe rás g nevjesťe dom. Uš si mosí ten družba urobit takú koncepciu, a tích svadebních roďičú stále informovat: toto bude, hento bude, abi nebilo nejaké napjeťí. A ten družba je uš dneska aj taká záruka pro roďičú, že oňi uš možú seďet, gdešto kedisi neseďeli vedlá žeňicha a nevjesti a vedlá krsních, jak sa seďí dnes. Kedisi seďeli ňegde na konci, ňekedi aj ňigde neseďeli, bjehali hore - dole a starali sa, jak kebi opsluhovali. Dneska sa posaďá dopredu a dávajú tú - jakebi - moc do rúk družbovi, abi on to védel a mjel oči fšadi, jak sa ríká. Abi mjel na starosťi či opsluhu, vincúrú, šoférú, prosťe o fšecko sa starat.

Myslíte si, že tradičná svadba má ešte dnes pre mladých nejaký zmysel?

Na svadbje sú určité chvíle... Protože dnes je taká richlá doba a f tem spjechu si aňi neuvjedomí, co proňho ten roďič fšecko robí. Dojde táto chvíla, kedi sa mladí postavjá

pret roďičú a začne sa celí zvik odvljat, a f téj chvíli pochopjá, co je to roďič pro ňich a že verejňe mosí poďekovat tím roďičom, pret celú tú roďinú ve "svadepce", alebo je to enom doma, gde sa dojde pro nevjestu. Tam seďá roďičé, či tí starí roďičé a tam im mosí poďekovat. Alebo, ket sa dneska opítá: co sú krsní roďičé? No, co já vím? Nosili mja na krst a to je asi šecko. Ale ket sa nevjesta začepí a potom ďekuje tím svojím krsním roďičom a žeňich svojim, tak je to aj pro ňich taká určitá úcta. Aj pro tích druhích mladích, lebo oňi to viďá, a treba sa aj bavjá, ale lepí sa to na ňich f tem podvjedomí. Tam pochopí aj ti roďiné fstahí. To si každí jaksi bere k sebje do srca a každí tú skalickú svadbu, gdo je ve Skalici, aj chce.

Takže okrem týchto rodinných vzťahov tradičná svadba formuje aj vzťah k regiónu?

Ket sa negdo dosťehuje do Skalice, každí sa snaží donést sem aj kus teho svojého "já". A tá skalická svadba, abi vúbec prežila, prímá aj ňekeré ti ďeďinské zviki. Tadi je hodňe prisťehovalcú, co sem došli ze Slovenska, z vrchu, kerí sa tu usaďili, ale každí automaticki chce tú skalickú svaďbu a družbu. Či sú dójíti z Mijafska, ot Trnavi, s Ťerchovej, alebo z Moravi a Čech, odbárkát. Každí, gdo sem dojde, ju velice kladňe príme.

Pri takejto práci treba vedieť pracovať s ľuďmi a mať ich rád.

Teho ducha mosí mjet človjek. Mosí hodňe viprávjat, ale abi to mjelo hlavu aj patu hlavňe a prímo na placi. Ked dojdem na svadbu, pochopitelňe že šeckích pozdravím, poďívám sa na ňich. Urobit dobrí dojem a snažit sa ich f ten moment pochopit, abich veďel jak tú svadbu začat robit. To je tá psichika teho družbu. Nemože si treba dovolit tej roďiňe to, co robil na minuléj svadbje. Mosí vicťit, na co tá roďina, jedna, druhá, má. Nemože to prehnat, hrama, alebo čím. Tak jak, aspoň co mje ríkali pan Ferenc Buchta, že: nechaj ich, ket sa bavjá. Lebo ket sem bil mládenec: nechajte ich, nech spívajú, fčíl máte pokoj. A zebrali nás ven. Aš to tam uťíchlo, zas tam vbjehli. Nebilo treba ich stále držat, aňi nebilo ňikedi posláňím družbu, či skalického, či na ďeďinách, jak dneskaj si to nekerí milňe pletú, že: vi ste tu nato, družbo, abi ste nás bavili! A oňi budú takto seďet a ďívat sa: no co, co je? To neňi posláňím družbu. Družba bil nato, abi udržal zviki, abi udržal náladu, abi tam zaraďil ňejaké ti hre a tú náladu svadebňíkú trošku gradovat. Ale né abi on ich úplňe umlčal, abi seďeli jak f kiňe lebo ďivadli. Najvječím posláňím, alebo umjeňím teho družbu je, abi dokázal, že svadebňíci - hosté hoďili to svoje "já" za sebja, abi si to vislékli ze sebja a prosťe sa bavili jeden z druhím, tak, jakebi sa odjagživa poznali, nezávisle na tem, že ten má takí titul, ten je to ... A to je také najvječí poďekováňí pro teho družbu, ket sa končí svadba tím Zeleňaj sa, zeleňaj a S Pánem Bohem, ket sa ti ruki podávajú a oňi poveďá: ďekujeme ťi družbo, dokázals nám to, že sme ti naše problémi nechali za sebú celú svadbu, že sme sa bavili dobre. Ideme z dobrím pocitem treba ze Skalice dom a budeme vikládat, že jaká je ve Skalici krásná svaďba.

Vidíte za tých desať rokov "družbovania" rozdiel v svadobníkoch, v ľuďoch, v samotnom svadobnom obrade?

Skúrej bili, napríklat ti mládenci, načuchlí tima zvikama, tú dobú, bili vícej proto. Dneska uš tí mladí, ket sa na ňich poďívám: ej, reku, dneskaj je tu moc tich mládencú, bude her! Zisťujem, že oňi neveďá tancovat. Alebo starší mládenec je, a

neví tancovat. A fčíl to sólo co? Ale mislím si, že začíná určití návrat k tim tradícijám, že to půjde spátki k temu. Ale nebude to uš, jak to bilo.

Spomeniete si na nejakú zvláštnu situáciu, v ktorej ste sa ocitli na svadbe?

Snažím sa vistříhat takovím konfliktním, našťesťí, mosím si zaťukat, sem takú ešťe na svadbje nemjel. Ale rás sa mi stalo, to bila taká habaďúra na mňa, pozvala mja drúška na svadbu do Braťislavi a ket sem tam došel s čepcem v ruce, kabelú také, aš tam sem zisťil, že to tam bili samí Maďari. Né že nevjeďeli po slovenski, ale oňi mi nerozumjeli ket sem viprávjal po záhorácki. Tagže tam bil mój najvječí oříšek: a fčíl po slovenski. Lebo mi šuškali: prosím vás, aspoň po slovenski, lebo oňi vám vúbec nerozumjá. Ňekedi je f tem vijadrováňí ten skalickí dialekt praktickejší, jak samotná slovenčina, pro mňa teda určiťe. Dalo sa to ale zvládnút, síce prvňí na mňa hleďeli jak puci, ale potom to pochopili a velice sa im to lúbilo. Čepeňí bilo ze skalickím čepcem na maďarskí spúsop. Zato ríkám, že ket je družba otáto, tak sa automaticki snaží urobit tú svadbu f temto vzori. Mislím si, že skalická svaďba, tadi na okolí, alebo ket počúvám, jak sa robjá tam svadbi, tam svadbi, že má najviší, vibrúsení, čistí zvik, a že je prijatelní fšadi, či je to tu, na Moravje. Aj tam nás volajú, na Kijofsko, ve Strážňici, ve Bzenci, v Hodoňíňe, Bojanovicách, alebo f Terezíňe, Čejči a na ti boki. Ten kraj má svoje zviki, ale tento družba tam chibuje. A rás mja tak zaskočili v Braťislavje, hráli sme "Rum, cum, cum". Oňi bili šecí nato, že: ano, ano. To bilo o trech ráno. Já sem sa vizlékel, aj trenki, ešťe sem mjel pod ňima jedni na sebje, né? Oňi sa povislékali do nahu a vúbec im to nevaďilo, tagže tam zaskočili oňi mňa. Kričali: aj ti! Na mňa. Ríkám, né. To uš sa družbé nevislékajú. Potom mi tam kerísi ríkal: Vieťe, oňi choďia fšeci na tie nudistické pláže, im to žiadnemu ňevaďí.

Koľko je vás teraz družbov tu na okolí?

No tadi choďí gdo? Fera Srholec choďí, Vlada Kalenda, Kopeček choďí, Fera Kvaltín choďil a to je asi šecko. Vlada Pekar, aňi Joška Kovárik uš nechce choďit /zo staršej generácie skalických družbov, ktorých sme v rozhovore nespomenuli to boli ešte Ján Veselý, Ján Hránek, Štefan Dermíšek, pozn. redakcie/. *A v Mokrém Háji a Popuďinách fčíl néňi ňigdo. Snát, ňejakí Polák sú ve Vésce, ten choďí, ale nevím jak robí svaďbi, protože mi spolem, na tich svaďbách, sa velice nestretáme.*

Kde je najvhodnejšie prostredie na výchovu k tradíciám, kde by sa to dalo prirodzene vštepiť do nových generácií?

Já si mislím, že f prvém raďe je to v roďiňe, určiťe. Jakím štílem doma žijem. Neňi to úplná záruka, lebo nekedi k temu získá fstach ve škole, mjesťe, f krúškoch, alebo ide tancovat do Skaličanu, alebo f Stračinkách. Toto je asi najvječí škola pro ďeťi, naučí sa tancovat, poznajú zmisel zvikú. A s ňima sa potom najlepší robjá svaďbi. F súbori Skaličan, alebo je to Pláňava, co bil kedisi, alebo Stračinki a Skaličánek, co sú predvoj pro Skaličan, tam sa vistrídalo, dalo bi sa povidat, f temto mjesťe, polovička luďí. A tí vždicki držali tú skalickú svaďbu, a proto bila skalická svaďba, jaká je, čistá a zviková. Ludé proto žili. Každí jeden Skaličan ,kerí tu žil, kerí sa tu naroďil, každí je prototo, a drží to f sebje, je to zakódované. A to je takí otkas tich pretkú. Jak sa ríká: zostaňte neporušené, naše krásné zviki, keré tadi máme. A z ňich je jeden, právje táto skalická svaďba, kerá nám zostala jak najvječí klenot s tehoto šeckého.

Rozhovor pripravili Peter Michalovič a Mária Zajíčková

Rodičovské požehnanie mladomanželom

Zaužívanú formu s takmer neobmieňanými textami používal svadobný družba aj pri zvyku ešte pred sobášom, kedy išiel svadobný sprievod po odchode zo ženíchovho domu k neveste pre požehnanie. Nasledujúci text je od obľúbeného svadobného družbu Ferenca Buchtu /1902 - 1988/ zo Skalice a zaznamenal ho spolu s inými zvykmi Ladislav Hallon v diplomovej práci *Folklór v okolí Skalice* /Žilina 1981/.

Vtom začala hrať muzika a išlo sa do nevestinho svadebňího domu, kde sa svadba odbavovala. Zastalo sa pred domom a hudba hrala. Svadobčania spievali: ***Takú sem si frajírečku zamiloval, jako by ju maléreček vymaloval. Oči čérné, bílé líčka, jako by ju malovala malérečka.***

Zamaskovaní svadobníci - maškary - boli humornou ozdobou posledného dňa svadby, nedele. Dnes chodia maškary len cez sobotňajšiu noc. Uprostred fotografie, vo fraku a cylindri, je známy svadobný družba Ferenc Buchta zo Skalice.

Družba pozdravil rodinu: ***Odpustite, že k vám vstupujeme. Néni to z našej vúle, ale z vúle tehoto mladíka, keŕy sa rozhodel, že svúj slobodný stav zmjení za manželský a vašu cérku si zebere za svú nastávající. Máte o tem známosti? Prímete ho do rodiny? Po súhlase družba hovorí: Vážení rodičé, hosti, drúžky, mládenci, milý ženíchu a nevjesto. Nastává teda chvíla a nech to néni ani fčéra, ani zajtra, ale právje fčil, ket si idete podat ruky a idete si slúbit vjernost, lásku, oddanost do stavu manželského. Ženíchu, ber si na vjedomí, abys byl skutečne obeznámený o tem co deláš, a teda jak***

*sa **povídá, co sis chytil, to si drž! A vy rodičé, dajte im to požehnání!** Rodičia dávajú deťom požehnanie a celý svadobný sprievod sa odoberie na sobáš. Po sobáši svadobčania pred domom spievajú: **Svadební mamičko, otvírajte vráta, vedem vám nevjestu ze samého zlata. Přímite z radosťú, tú vašu nevjestu a nás pohostite na spáteční cestu.***

-pm-

Obstávka svadobného domu v Lábe

Zvyk mládencov, nepozvaných na svadbu, zahatať svadobnému sprievodu cestu od sobáša do svadobného domu a pýtať výkupné od cezpoľného ženícha bol známy na celom Slovensku.

stali svadobný dom nevesty a trikrát si pýtali prístup do domu, aby mohli prehovoriť so ženíchom, zapísal na začiatku 20. storočia zberateľ Ferdinand Kovár z Lábu. Reči mládencov, viažúce sa k nemu boli publikované

Svadba v Lábe, rok 1911

Vo zvláštnej variácii, keď mládenci nezahatali cestu sprievodu, ale obaj v časopise Muzeálnej slovenskej spoločnosti ročník 15. č.1, s.16-18.

Mládenci si trikrát pýtajú prístup do domu slovami:

Pochválen Pán Ježiš Kristus! Zdovolení do vašého poctivého príbytku stúpit. Postoj, muziko, postoj málúčko, nech já promlúvím slovíčko, jedno lebo dvje, bude - li to dobre. Páni hosci, páni prítelé, šecka poctivá prítelská stránka, aj obje dvje. My vás prosíme po prvý ráz, šeci muádenci lábskí, od najmenšího do najvječšího, od najmuačího do najstaršího, ked by ste nám ráčili dat nejaké zdovolení.

Keď mládenci dostanú povolenie vstúpiť do domu, prihovoria sa ženíchovi a neveste:

Ženíchu muadý, my tebje šecko dobré vinšujeme. Obzvlášte tú sédmú svátost, kerú si dnešního dňa prijal, aby vám byla ke cti a chvále obom dvom a k dušnému spaseňú. Šak není táto nevjesta tvoja, né tak tvoja, jako naša. Ale si ju mosíš vyplácat. Ked si ju nebudeš vyplácat, my ju budeme mocnú rukú vymáhat. Pravda je, žes` byl muadým, suobodným. Šak tebje preca nebyla suoboda do našéj panenskéj zahrady stúpit. Lebo tys` nám velikú škodu učinil, tys` nám utrheu kvítek, kerý nám tak milý byl, kerý nám tak aj druhé kvítky rozveseloval, na kerý sme od našéj a její malučkosci pozor dali, ked bylo treba, polévali, né vodú, ale vínem, né motyčkami, ale potkovičkami okopávali, a my tým včil máme škodu. Tebje pripíjáme za muadého ženícha a za muadú nevjestu a za šeckých pánú hosťú, kerí sú tu prítomní.

Ženíchu muadý, daj ti Pámbú zdraví,
aj tvéj najmilejší, co podlá tebja sedzí.
Dokát je v panenském, muádenském degréce,
pod zeleným vjencem, naša je.

Ženích vyplatil mládencov, oni dali neveste stužku a prihovorili sa jej:

Tak, ctihodná a šlechetná panno, jakšto muadá nevjesto, tak ti odevzdávam túto tvoju mašlu ponajprv, a vonaj ju, jak voní, aj po druhé, aj po trecí.

Tak ctihodný a šlechetný muádenče, jakšto muadý ženíchu, kebys` nám zdovolil s tvú ctihodnú a šlechetnú muadú nevjestú tanec, dva, neb tri zatancovat.

- mz -

◘ Z dobovej tlače ◘ Z dobovej tlače ◘ Z dobovej tlače ◘ Z dobovej tlače ◘

Kúty. - *Počet tunajších jubilárnych /50-ročných/ manželství sa toho roku opäť rozmnožil o jeden pár poctivým totižto Josefom Ralbovským /Pavlovka/ tunajším roľníkom a jeho manželkou Annou Vanek, rodenou zo Smolinska, r.1813 v mesiaci novembri sobášenými. Staroženích je 69, stará nevesta ale*

73 roky stará. K obnoveniu ich 50-ročieho manželského sväzku bol zvolený ten najprí hodnejší k tomu deň: sviatok totižto očisťovania prebl. P. Marie, čili hromnice, v ktorýžto utešené evanjelium o staručkom Simeonovi sa znamenite hodilo k tak slavnému a zriedkavému cirk. úkonu, jak je zlatá svatba. Najprenikavejší pri slavnostnom obnovovaní tohoto 50-ročného manželstva, konanom podľa "Nábožných Výlevov" pod hrubou sv. omšou po odspievanom evanjeliume, bol výjav ten, keď obnovovateľ sväzku tohoto a spolurečník dôrazne napomínal deti a vnúčatá tohoto ctihodného páru, aby tým svojim starým rodičom podlžnú lásku a poslušnosť, uctivosť a podporu až do posledného okamženia ich života preukazovali a v znak sľúbu tohoto aby im podali a poľúbili ruku. Pri pristupovaní k poľúbeniu ruky zalievali jak samých starčekov, tak i celú rodinu a všetkých okolostojácich slzy. Po tejto, srdcejemnej prietržke nastala posvätná, vážna doba, keď kňaz ich znova sozdávajúci podával im palicu - podporu to staroby - až ponad hlavy vysokú, na červeno zabarvenú na znak ich lásky k Bohu a Ukrižovanému a na vrcholci ozdobenú pozláteným krížom v znak: aby sa v ničom inom nechválili, jedine v kríži Pána nášeho Ježiša Krista. - Po odbavenom takto zlatosvadobnom úkone a po odspievanej sv. omši, päťdesiatroční manželovia, jako v starom zákone Jozef egyptský, vození boli po celej dedine na pekne ozdobenom koči, tiahnutom krásne ošírovanými tátošmi pri preukazovaní im podlžnej úcty od všetkých spoluobčanov, širáky, pred nimi dolu smekajúcich, - pred a za nimi i vedľa nich jásajúcou mládežou sprevádzaní. Po vzdanej im takto od všetkých verejnej úcte boli vo fare so svojimi svätkami uhostení. - Toto je už štvrtý pár 50-ročných manželov, ktorí tak slavne tu v Kútoch svoju zlatú svätbu vykonali. Veľmi zajímavo je vidieť v slavnejšie dni, jako títo starečkovia pri jubilárnych paliciach svojich - jako biskupi s berlami - do chrámu Božieho vážno kráčajú. - Hľa takto bývajú v Kútoch vyznačení tí, ktorým Boh poprial milosti, 50 rokov prežiť v spoločnom sväzku manželskom! A takéto vyznačenie aj mnoho dobrého pôsobí, a to jak na samých vyznačených, tak i na iných manželov a na mládež. Tamtí k väčšej vďačnosti naproti Bohu a k trpezlivejšiemu snášaniu neduhov a trampôt staroby svojej, títo ale manželi k poriadnejšiemu a bohabojnejšiemu medzi sebou nažívaniu, a zase mládež k vätšej vážnosti a uctivosti naproti rodičom svojim a starším ľudom povzbudzovaní bývajú. Čo je zaiste v tieto bohaprázdne časy, kde láska, vernosť, jednomyselnosť a pokoj medzi manželmi a uctivosť u detí k starším hynie, veľmi potrebné.

Cyrill a Method, ročník 14., r.1864,s.46-47.
Vybrala Mária Zajíčková

● Povesť ● Povesť ● Povesť ● Povesť ● Povesť ● Povesť ● Povesť ● Povesť ●

Hastrman

Medzi Kuchyňou a Malackámi je v bori veľký rybník. K tomuto rybníku honíval pasák z neďaľakého panského majera kravy pásť a chodil k nemu zelený chlapčok na besedu, a doprevádzal ho až k majeru. A tam sa potom vždy ztratila ovca. Vyskúmali to, že tento chlapčok není nič inšie, iba hastrman, lebo ináče aj vodník.

Keď mala byť zmena počasí, vystrkoval vždy hlavu nad hladinu rybníka a zpieval. Boli by sa ho radi zbavili.

Tu sa prihlásil pacholok z majera a riekol kamarátovi: "Ja by som toho hastrmana chytil." A keď mu to kasnár dovolil, robil prípravy. Úplietol z lipového lyka povraz, jedným koncom sa opásal a druhý upevnil na váhy od voza, do ktorých zapriahnul kobulu. Potom vzal so sebou kamarátov a nariadil ím, aby, keď bude s povrazom trhať, pohli kobulu, a tak ho vytiahli.

Dobre, pacholok skočil do rybníka a zmiznul pod vodou. Naraz počalo to s povrazom trhať, paholci pohnali kobulu a šuhaja vytiahli aj s hastrmanom. Hastrman dal sa hrozne prosiť: "Pusťte ma, ja vám poviem, načo je pagačicový koreň!"

Hastrmanka ale vystrčila z vody hlavu a kričala: "Mužu, nepovedaj, radšej sa daj obesiť!"

Tak nepovedal, ale naprosil sa, než ho paholci pustili. Musel sľúbiť, že sa hneď odtiaľ vysťahuje a nikdy viacej nevráti. Tak ho potom predsa pustili, ale pol brady mu urezali a priniesli pánovi. Skutočne zmiznul.

Zo starých časov. Sosbieral: Ferd. Dúbravský

Malacká synagóga

Miroslav Juza

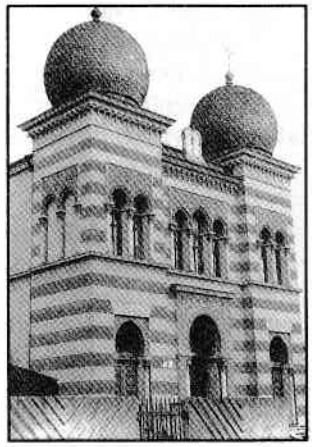

Synagóga v Malackách, jedna z mála zachovalých synagóg na Slovensku, má jubileum. Bola postavená pred 100 rokmi na objednávku židovskej obce v roku 1886 staviteľom J. Terebessym podľa projektu viedenského architekta Wilhelma Stiasneho.

Synagóga má v pôdoryse tvar obdĺžnika, priečne sa skladá z troch častí, stredná a dve postranné sú vytvorené vežovými rizalitmi. V strednej časti je otvor zakončený maurským oblúkom, ktorým sa vchádzalo do predsiene mužskej modlitebne. Po bokoch boli vchody na schodiská pre ženy, ktorými sa vchádzalo na galériu. Vežové rizality sú ukončené kupolou guľovitého tvaru a spoločne s orientálnou výzdobou vytvárajú zo synagógy stavbu zaujímavú už na pohľad.

Synagóga, postavená v duchu klasicizmu s uplatnením maurských, renesančných a orientálnych prvkov dnes slúži Základnej umeleckej škole. Vytvára jednu z dominánt mesta a je i svedkom pôsobenia židovskej komunity na Záhorí.

Kunovská obecná kniha

Miroslav Minďáš

Ak by navštívil bádateľ Štátny okresný archív Senica s myšlienkou študovať staršie dejiny do vzniku notárskych úradov kedysi samostatnej obce Kunov, k dispozícii by mal obecnú kroniku z rokov 1717 - 1853.

Vzhľadom na to, že kniha bola značne poškodená, rozhodli sa pracovníci archívu dať ju odborne zrekonštruovať. V r. 1962 bola v konzervačnom laboratóriu Štátneho ústredného archívu /dnes Slovenského národného archívu/ v Bratislave reštaurovaná E. Zimányim.

Kniha obsahuje 429 strán a takmer výlučne sú v nej zaznamenané zápisy o kúpe a predaji vinohradov v rokoch 1717 - 1804. Iba na poslednej zapísanej strane je uvedená zmluva na chov obecného kanca z r. 1853. Na prvý pohľad sa zdá, že texty jednotlivých zápisov nie sú svojou strohosťou a takmer rovnakým obsahom príliš zaujímavé, ale nie je tomu tak, pretože bádateľ ich môže využiť hneď z niekoľkých hľadísk.

Predovšetkým je to pri skúmaní histórie obecnej správy, pretože zápisy obsahujú mená a funkcie predstaviteľov obce a je možné zostaviť ich takmer ucelený prehľad v spomenutom období. Ďalej je knihu možné čiastočne využiť pri genealogickom bádaní. V každom zápise o predaji sú uvedené mená predávajúceho a kupujúceho, niekedy s ďalšími príbuzenskými podrobnosťami. Okrem toho nám tieto mená umožňujú sledovať vývoj a zmeny v tvorbe priezvisk.

Nezanedbateľný je i význam z hľadiska štúdia historických geografických názvov, keďže sa tu pri popisovaní polohy vinohradov niekedy uvádzajú /možno už mnohé zabudnuté/ chotárne názvy. Nakoniec treba spomenúť možnosť bádania jazyka, ktorý sa v obci v tom čase používal /všetky zápisy sú v slovenčine/. Pri tejto príležitosti môžeme uviesť jednu jazykovú perličku - slovo vinohrad sa v zápisoch uvádza v troch podobách - winohrad, wynohrad i vynohrad.

Treba pripomenúť, že pre históriu Kunova je táto kniha mimoriadne cenná už len z toho hľadiska, že sa pre obdobie od 18. do polovice 19. storočia zachovala ako jediný prameň tvoriaci zároveň fond obce Kunova v ŠOKA Senica.

□ Správy □ Správy □ Správy □ Správy □ Správy □ Správy □ Správy □ Správy

30. jubilejná výstava neprofesionálnej výtvarnej tvorby bola otvorená 19.1. 1996 v Regionálnom kultúrnom stredisku v Senici. Výstave predchádzalo vyhlásenie okresnej súťaže amatérskej výtvarnej tvorby, do ktorej sa prihlásilo 29 autorov. Práce amatérskych výtvarníkov sú vytvorené rôznymi technikami: kresba, maľba, úžitková keramika, drevené plastiky. Prihlásené práce autorov hodnotila odborná porota v zložení: Doc. Ľudovít Hološka, akademický maliar, Milan Flajžík, akademický sochár a Marián Komáček, akademický maliar. Hlavnú cenu získal Jozef Pavlík z Osuského za predloženú kolekciu drevených plastík. Ďalších 5 cien získali: Jozef Chrena z Moravského Svätého Jána za kolekciu olejomalieb, Anna Jankovýchová z Podbranča za cyklus olejomalieb, Terézia Kolíková z Borského Mikuláša za kolekciu olejomalieb, Ján Mikulčík z Brezovej pod Bradlom za súbor kresieb a frotáž, Štefan Orth zo Senice za kolekciu olejomalieb. Čestné uznania boli udelené Jozefovi Salayovi z Holíča a Márii Kiškovej zo Skalice. **Eva Pernecká**

200 rokov od narodenia Samuela Jurkoviča. Pri príležitosti 200. výročia narodenia Samuela Jurkoviča /9.2. 1796/ a 151. výročia založenia peňažného úverového svojpomocného spolku v Sobotišti S. Jurkovičom bolo v jeho rodisku i v mieste založenia družstva usporiadaných v rámci celonárodných osláv viacero podujatí. Obecný úrad Sobotište, Evanjelický farský úrad v Sobotišti, Slovenská sporiteľňa a.s., Roľnícke družstvo Samuela Jurkoviča a ďalší boli poriadateľmi osláv v Sobotišti, počas ktorých odhalili pamätnú tabuľu na dome, kde bolo družstvo založené. Zúčastnení hostia boli prijatí na Obecnom úrade, kde sa zapísali do pamätnej knihy a potom si prehliadli múzeum Samuela Jurkoviča v budove sobotištského kaštieľa. Oslavy pokračovali vystúpeniami viacerých súborov a spevokolov. Za účasti viacerých kňazov, hostí, miestnych činiteľov a veriacich sa konali spomienkové bohoslužby v evanjelickom kostole.
9. februára odhalili pozoruhodný pamätník v Brezovej pod Bradlom, pripravili vedeckú konferenciu o počiatkoch družstevníctva, výstavu dokumentov o diele Samuela Jurkoviča. Pri tejto príležitosti boli pečiatkované známky S. Jurkoviča a Národnou bankou Slovenska bola vydaná jubilejná minca. **Vladimír Brza**

Redakčná rada v Kopčanoch - Na svoje prvé zasadanie v roku 1996 zavítala redakčná rada Záhoria /ďalej RRZ/ do Kopčian. V priestoroch Klubu dôchodcov privítala členov RRZ starostka obce pani Helena Domanská. Pracovnú časť zasadnutia otvorila a viedla PhDr. Mária Zajíčková, predsedkyňa RRZ. Po nej venovali účastníci pozornosť otázkam starších i novších výskumov v Kopčanoch, problémom okolo pamiatok Kopčian a najmä objektu Kaplnky svätej Margity, kde

Z rokovania redakčnej rady

sa v rokoch 1994 a 1995 konal archeologický a historicko-architektonický výskum. Ku koncu stretnutia odovzdala iniciátorka pozvania pani Mgr. Margita Drozdová pracovníkom Záhorského múzea magnetofónový záznam s kopčianskymi ľudovými piesňami ako výsledok svojej doterajšej zberateľskej činnosti. Okrem užitočnej výmeny informácií sa členovia RRZ dohodli so zástupkyňami obce o formách spolupráce pri skúmaní, dokumentovaní a propagovaní tradícií a kultúrneho dedičstva obce.

Poďakovanie za možnosť prísť do Kopčian patrí pani Mgr. Margite Drozdovej, ktorá bola iniciátorkou tohto pozvania a samozrejme i obecnému úradu, ktorý túto myšlienku zobral za svoju.

-pet, dra -

Vianoce v divadle - V dňoch 5.-7. januára 1996 sa v Skalici konal festival amatérskeho divadla *"Vianoce v divadle"*. Tento festival mal po rokoch dve zvláštnosti. Prvou bol fakt, že sa ako vianočný festival konal v januári. Nebol to samozrejme vtip, ale nutnosť, ktorú si vyžiadal príkaz Okresnej hygienickej stanice z dôvodov chrípkovej epidémie v okrese. Druhou zvláštnosťou bolo, že sa nekonal ako po iné roky na Myjave, ale v Skalici. Podľa kvality a výsledkov festivalu možno skonštatovať, že festival v Skalici, vďaka podpore miestnych orgánov i domácich podnikateľov mal dosiaľ najlepšiu úroveň. Hlavným organizátorom festivalu bola Amatérska divadelná únia so sídlom v Senici. Jej spoluorganizátormi boli IKCM Dvere v Skalici a Mestské kultúrne stredisko. Treba pripomenúť, že 2/3 finančných nákladov kryl Štátny fond Pro Slovakia MK SR a 1/3 financoval Mestský úrad v Skalici a sponzori /ZVL, Grafobal, Protherm, Adox/.

Záber z predstavenia Cesta do Taru, M-divadlo Senica. Foto: Miroslav Spáčil

Prvý deň festivalu sa nám predstavilo Pezinské rozprávkové divadlo s hrou S. Becketa *Posledná páska*. Divadelný súbor z Pezinka patrí medzi najvyspelejšie súbory na Slovensku

a svoju kvalitu opäť potvrdil hrou tohoto francúzskeho absurdného spisovateľa. V réžii sa nám predstavil Erik Reingráber, poslucháč VŠMU v Bratislave. Ďalšie predstavenie ohlasovalo už od prvých minút interpretácie, že po náročnom Becketovi si diváci vydýchnu pri groteskných vypointovaných etudách, ktoré nám ponúkol súbor pohybového divadla Kolomaž *Maty*. Súbor bol v decembri 1995 ocenený na celoslovenskej súťaži pohybového divadla v Liptovskom Mikuláši. Sobota priniesla väčšiu úrodu. Predstavili sa nám štyri špičkové súbory. Dopoludnia nám Monodrama Brno predviedlo v podaní poslucháčky JAMU v Brne, rodáčky zo Senice - Eriky Pláňavskej, hru *Pastýřka putující k dubnu*. Dramatizácia vznikla z poetického textu slávneho básnika Robinsona Jeffersona. Popoludní sa nám predstavilo senické M-divadlo s hrou *Cesta do taru* podľa predlohy F. Arrabala.
M-divadlo v Senici má dlhú tradíciu, patrí medzi vyspelé činoherné súbory A kategórie. Často v ňom vystupujú herci z iných miest, ako aj poloprofesionálni umelci. *Cestu do Taru* zrežírovala Dr. Anna Gamanová, scénograficky sa opäť prejavil Milan Mikula.

V sobotu večer už všetci účastníci očakávali vystúpenie mimofestivalového profesionálneho divadelného súboru Stoka, ktorý bol zlatým klincom programu. Tentokrát však neprišli s hrou, ktorú by, ako je pravidlom u nich, režíroval Blaho Uhlár, ale v réžii českého dramatika a spisovateľa J. A. Pitínského, ktorý v súbore hosťoval. Predstavenie *Komora* bola ukážkou skutočne bravúrneho herectva "stokárov", ich zmyslu pre čiernu grotesku, karikatúru a humor. No v podtexte hry bolo možné zachytiť jemnú nostalgiu a smútok neuskutočnených lások a nepochopenia.

Nočným záverom festivalu bol satirický kabaret Trnavského študentského divadla *Svet vo fraku*. Dramaturgicky urobili Trnavčania tú správnu bodku za festivalom - rozveselili, nadľahčili a vysmievali sa všetkým tým maličkostiam, na ktorých sme denne závislí a ani si to neuvedomujeme. Festival sa tešil záujmu divákov. Prišlo veľa pozorovateľov, niektorí až z východného Slovenska.

Anna Gamanová

ECOVAST v Malackách - V dňoch 2. až 4. februára sa po prvý raz na Slovensku uskutočnilo zasadnutie Medzinárodného výboru ECOVAST-u /Európske združenie pre dedinu a malé mesto, ktoré bolo založené v roku 1984 osamostatnením sa od EUROPA NOSTRA/. Z väčšej časti sa konalo v Malackách v hoteli Átrium. Organizátorom akcie bol PhDr. Jozef Ušak z Pamiatkového ústavu v Bratislave, predseda Slovenskej sekcie ECOVAST-u. Rokovania sa zúčastnili delegácie z viacerých členských krajín. Prvé dva dni boli venované odborným príspevkom a diskusiám, v druhý deň sa navyše konala tlačová konferencia a spoločenský večer, tretí bol vyhradený pre exkurziu. -dra-

Večná hračka - Vo výstavnej sieni Záhorského múzea v Skalici bola 16. februára slávnostne otvorená výstava Večná hračka, prevzatá z Balneologického múzea v Piešťanoch. Vystavené exponáty - historické hračky pochádzajú zo zbierok Záhorského múzea v Skalici, Balneologického múzea v Piešťanoch, Tekovského múzea v Leviciach a Nitrianskeho múzea v Nitre. Doplnené boli hračkami od viacerých súkromných majiteľov zo Skalice /MUDr. Jozef Vaníček, Ján Paulíček, Miroslav Mišík/ a Holíča /Oldrich Vitásek/. Výstavu oživujú maľby detí Základnej umeleckej školy v Skalici s motívmi hračiek. Otvorená bude do 31. marca 1996. -dra-

Štefánia Bzdúchová pri rozhovore s PhDr. Máriou Zajíčkovou

Na návšteve u pani Štefánie Bzdúchovej - Pri organizovaní distribúcie časopisu Záhorie sme sa so žiadosťou o pomoc pri jeho rozširovaní obrátili aj na pani Štefániu Bzdúchovú rodenú Zrínyovú v Holíči, keďže ju mnohí poznajú ako človeka, ktorého základnou charakteristikou je ochota pomôcť, poslúžiť blížnemu. Veď nie náhodou sa od svojej mladosti zamestnala najprv v obchode, neskôr na pošte. Neodmietla nás, ba vo svojich spomienkach nám priblížila život v meste svojej mladosti so všetkými remeselníkmi a obchodníkmi, zachytiac jeho koloryt pred 2. svetovou vojnou.

K našej žiadosti sa postavila veľmi aktívne. Netrpezlivo čaká každé nové číslo, najprv sa sama dôkladne zoznámi s jeho obsahom, aby mohla záujemcom poradiť, upozorniť na to, čo by práve toho-ktorého čitateľa mohlo zaujímať. Vybudovala si už sieť pravidelných odberateľov časopisu, ale spoznáva ďalších, sleduje ich záujmy od detí až po dôchodcov. Časopis posiela aj svojím deťom a príbuzným, ktorí žijú mimo regiónu. V tejto práci nachádza uspokojenie z nových spoločenských kontaktov a vedomia, že môže aj teraz na dôchodku využiť svoje bohaté skúsenosti. - mz -

◘ Nové publikácie ◘ Nové publikácie ◘ Nové publikácie ◘ Nové publikácie ◘

F.V. Sasinek - Ďalší príspevok k regionálnym a slovenským dejinám vyšiel z pera Doc.PhDr. Michala Otčenáša, vedúceho Katedry dejín a archívnictva na FFUPJŠ v Prešove. Je to monografické spracovanie života a diela nášho najväčšieho historika 19. storočia Františka Víťazoslava Sasinka, skalického rodáka.

V prvej časti knihy autor približuje čitateľovi životnú púť F.V. Sasinka od narodenia až do smrti v roku 1914.

Kapitola **Pod krídlami Kleio** je venovaná Sasinkovi historikovi, jeho širokému odbornému záberu a vydavateľskej činnosti.

Kapitola **Sila slova** sa zaoberá Sasinkovou kazateľskou aktivitou a homiletickou tvorbou, v ktorej ešte viac vystupuje do popredia osobnosť F.V. Sasinka.

Záverečná kapitola **Sasinkov odkaz** mapuje jeho činnosť v slovenskom národnom živote v druhej polovici 19. a začiatkom 20. storočia. Prílohou je jeho výberová bibliografia, biografické kalendárium.

Vydavateľom publikácie je košické vydavateľstvo SLOVO. Jedným zo sponzorov tejto knihy je i Mestský úrad Skalica. Záujemcovia si môžu knihu zakúpiť na MsÚ v Skalici. -pet-

Koncom roka 1995 vyšla kniha ThB. Pavla Proksu **Stánok Boží s ľuďmi** s podnázvom *Z dejín evanjelickej cirkvi a.v. v Holíči.* Publikácia, ktorá vyšla vlastným nákladom autora, je vyústením niekoľkoročnej mravčej práce Pavla Proksu ev. farára v.v. v Holíči na poli archívneho výskumu a podáva obraz života v jednom z najzaujímavejších ev. a.v. cirkevných zborov na Záhorí.

Kniha /je výťahom z 1200 stranového rukopisného diela/ sa delí do piatich kapitol *Kostoly, Farská budova, Cintoríny, Učitelia a správcovia chóru a Kazatelia Božieho slova.* V nich Pavel Proksa na základe autentických prameňov odhaľuje čitateľovi mnohé významné udalosti v živote ev. cirkevného zboru holíčskeho, ako sú napríklad stavba kostola, fary, budovanie cintorínov. Kapitoly *Učitelia a správcovia chóru* a *Kazatelia Božieho slova* približujú životné osudy mnohých regionálnych osobností, ktoré sa aktívne zúčastnili na budovaní cirevného zboru a ktoré našťastie vďaka tejto práci neupadnú do zabudnutia. Práca zapĺňa mnohé biele miesta v dejinách mestečka Holíč a okolitých obcí. Na záver autor publikuje *Pramene a použitú literatúru*, ktorú využil pri spracovaní tejto témy.

Obálku knihy, ktorú v enormne krátkej dobe technicky zrealizovalo Záhorské múzeum Skalica a vytlačil Reco print servis Senica, navrhla Ing. Jana Petrovičová. Kniha ma 180 strán.

Záujemcovia si ju majú možnosť objednať na adrese redakcie Záhoria alebo priamo u autora ThB. Pavla Proksu, Pri kaštieli 10, 908 51 Holíč. -pet-

---

Na vydávanie časopisu Záhorie v roku 1996 finančne prispeli:
Janka Šantavá zo Skalice, Filip Lašut z Vrútok, Miloš Krasňanský zo Zlatých Moraviec, Alexander Dinka z Bratislavy, Eva Holubíková zo Skalice, Anton Srholec z Bratislavy, Ivan Osuský, biskup západného dištriktu ev.a.v.cirkvi zo Zvolena, Anna Ehrenbergerová z Bratislavy, Milan Čaniga z Ružindola, MUDr. Adrián Nečas zo Skalice, Helena Poláčková z Kútov, PhDr. Konštantín Palkovič,CSc. z Bratislavy, Alexander Šenšel zo Žiliny, ThB. Pavel Proksa z Holíča, Eva Libušová z Malaciek, Ing. Peter Vrablec zo Závodu, Ing. Margita Kučerová,CSc. zo Sekúl, Jozef Gašpárek zo Senice, JUDr. Štefan Fordinál z Bratislavy, Alexander Fodor zo Senice, Obecný úrad Prietrž, Obecný úrad Kuklov. **Ďakujeme.**

AQUAPOL - najjednoduchší spôsob vysušovania stavieb

Revolučnou technológiou v oblasti vysušovania stavieb je systém **Aquapol**, ktorý na rozdiel od iných spôsobov odvlhčenia nerieši len dôsledok, ale od samého základu odstraňuje aj príčinu - vzlínanie vody do objektu. **Aquapol** je bezdotyková metóda, ktorá vylučuje zásah stavebných prvkov, rieši podstatu problému a pracuje bez zdroja energie, pri montáži netreba vyradiť budovu z prevádzky. Zariadenie **Aquapol** dokáže vysušiť aj niekoľko metrov hrubé murivo kostolov, hradov, kaštieľov, čím mnohonásobne predĺži ich životnosť. Cenová relácia na jednotku plochy je viacnásobne nižšia než pri iných metódach. Na všetky vykonané práce sa vystavuje záručný list, kde v záručných podmienkach je presne určená doba na vysušenie. Ak táto nie je splnená, vráti firma celú sumu investície objednávateľov. Na funkčnosť prístroja poskytuje výrobca dvadsaťročnú záruku.

Touto rakúskou technológiou bolo doteraz vysušených veľa objektov po celej Európe, doteraz najväčším objektom je budova parlamentu v Budapešti. V našom regióne sa touto metódou vysušuje objekt Záhorskej galérie v Senici, depozit Záhorského múzea v Skalici, kaplnka sv. Anny v Marianke. Bližšie informácie získate na t. č. 0802/74671 u Jozefa Gašpáreka.

HYUNDAI

Láska na prvý pohľad

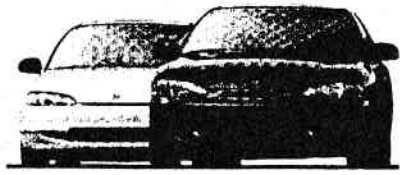

Ešte ste sa nerozhodli?
Skúste to u nás!
☞ predaj
☞ leasing
☞ servis
☞ poistenie
☞ montáž zabezpečovacích zariadení
To všetko pod jednou strechou!

CENY UŽ OD 299 000,- Sk

Zvoľte - eleganciu, štýl, pohodlie, rýchlosť, pružnosť, bezpečnosť, spoľahlivosť, kvalitu - to všetko pod značku HYUNDAI.

$\frac{\text{VÝBAVA + VÝKON + KVALITA}}{\text{CENA}}$ = 1 = SPRÁVNA VOĽBA = HYUNDAI

UNIBET® s.r.o.
AUTORIZOVANÝ DEALER
905 01 Senica, Čáčov 370, tel., fax:0802/74 671

Prídite ....
... uvidíte ...
... zviťazíte!

OBAL OD NÁS VYDRŽÍ

OBALY ZO SKLADAČKOVEJ LEPENKY, MIKROVLNY, KARTÓNU • ETIKETY
LEPORELÁ KLASICKÉ A PRIESTOROVÉ • KNIŽNÉ DOSKY
PLAGÁTY • KALENDÁRE • KATALÓGY • PROSPEKTY • PUZZLE

ADUT a.s., POTOČNÁ 85, 909 01 SKALICA, TEL.: 0801/ 94 56 61, 94 57 13, FAX: 0801/ 94 56 62

výrobná organizácia
ADOX a.s., NÁMESTIE SLOBODY 15, 909 01 SKALICA

Záhorie

Vydáva Záhorské múzeum Skalica
- vlastivedný časopis venovaný dejinám, tradíciám, prírode a kultúre Záhoria
1/96 Ročník V. cena 8,- Sk